

Sammanfattning

Vid ett företag bedrevs arbete bland annat i tvåskift. I samband med påskhelgen 2004 utfördes inget arbete på långfredagen eftersom det var en helgdag. Förmiddagsskiftet fick därigenom en kortare arbetstid än normalt den veckan medan eftermiddagsskiftet arbetade full veckoarbetstid. Fråga om de arbetstagare som tillhörde eftermiddagsskiftet var berättigade till kompensation för detta enligt det tillämpliga kollektivavtalet.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2006-01-25
StockholmDom nr 9/06
Mål nr A 188/04 och
A 258/04*Mål A 188/04*

KÄRANDE

Industri- och KemiGruppen, Box 16362, 103 26 STOCKHOLM

Ombud: chefsjuristen Lars Sydolf, samma adress

SVARANDE

Industrifacket, Box 1114, 111 81 STOCKHOLM

Ombud: förbundsjuristen Anne Alfredson, LO-TCO Rättsskydd AB,

Box 1155, 111 81 STOCKHOLM

Mål A 258/04

KÄRANDE

Industrifacket, adress som ovan

Ombud: förbundsjuristen Anne Alfredson, adress som ovan

SVARANDE

1. Industri- och KemiGruppen, adress som ovan

2. Diab AB, 556424-5552, Box 201, 312 22 LAHOLM

Ombud för båda: chefsjuristen Lars Sydolf, adress som ovan

SAKEN

Rätt till lön och allmänt skadestånd på grund av kollektivavtalsbrott

Bakgrund

Mellan Industrifacket (förbundet) och Industri- och KemiGruppen gäller varandra i allmänhet avlösande kollektivavtal, bl.a. avtalet för allokemisk industri, det s.k. allokemavtalet. Diab AB (bolaget) är som medlem i Industri- och KemiGruppen bundet av det i målen tillämpliga allokemavtalet med giltighetstid den 1 april 2004 – den 31 mars 2007. I detta avtal med bilagor finns bl.a. följande bestämmelser.

§ 5 Övertidsarbete m m

Mom 3 Övertidsersättning

Vid övertidsarbete utges betalning med

- för timavlönade: ordinarie tim- eller ackordslön,
- för månadsavlönade: ordinarie timlön (månadslönen dividerad med 175) och eventuell rörlig lönedel,

i förekommande fall ob-tillägg samt följande övertidstillägg:

- a) timavlönade timlön x 0,41 b) månadsavlönade månadslön: 420

BILAGA 2

§ 2 Ordinarie arbetstidens längd

Den ordinarie arbetstidens längd under året utgör:

Arbete	Arbetstidens längd
---	---
Vid kontinuerligt tvåskiftsarbete Vid intermittent tvåskiftsarbete Vid intermittent treskiftsarbete	1912 timmar i genomsnitt per år; 38 timmar i genomsnitt per helgfri vecka
---	---

§ 3 Ordinarie arbetstidens förläggning

Mom 1 Överenskommelser m m

Den ordinarie årsarbetstidens förläggning fastställs genom lokal överenskommelse för varje arbetsställe. Sådan överenskommelse bör träffas i god tid före varje nytt år.

Anmärkingar:

3) I en vecka med helgdag ska den ordinarie arbetstiden för övriga dagar vara densamma som enligt arbetstidsschemat för helgfri vecka.

4) Vid intermittent skiftarbete ska övertidstillägg utbetalas om inte uppehåll i arbetet görs i samband med helgdagar under minst två skift vid tvåskiftsarbete, under minst tre skift vid treskiftsarbete eller på i § 3, femte stycket, angivna fridagarna efter kl 06.00 (vid treskiftsarbete efter ordinarie natts skiftets slut på morgonen). Detta ska ske på grund av att den ordinarie arbetstiden beräknas per helgfri vecka.

Bolaget bedriver verksamhet med tillverkning av konstruktionscellplaster. Arbetet vid bolaget bedrivs bland annat i tvåskift. Arbetstidens förläggning för år 2004 avseende tvåskift var genom lokal överenskommelse fastställd enligt följande.

	Förmiddagsskift	Eftermiddagsskift
Må-To	06.00 – 14.36	14.30 – 24.00
Fre	06.00 – 14.06	-

I samband med påskhelgen 2004 utfördes inget arbete under långfredagen som var en allmän helgdag. Arbete skedde till och med eftermiddagsskiftet på skärtorsdagen den 8 april 2004.

Tvist har uppstått mellan parterna om allokemavtalet skall tolkas så att de arbetstagare som tillhörde eftermiddagsskiftet är berättigade till ersättning motsvarande övertidstillägg beräknat på deras arbete under skärtorsdagen den 8 april 2004.

Förhandlingar har hållits i tvistefrågan utan att parterna kunnat enas.

Yrkanden

A 188/04

Industri- och KemiGruppen har väckt talan mot förbundet och yrkat att Arbetsdomstolen skall fastställa att R.C., M.N., R.A., S.C., F.S., E.I., D.M.,

F.B., C.L., A.X., B.S., M.C. och D.K. inte har rätt till övertidstillägg avseende skärtorsdagen den 8 april 2004.

Förbundet har bestritt yrkandet.

A 258/04

Förbundet har väckt talan mot bolaget och Industri- och KemiGruppen och yrkat att Arbetsdomstolen skall förplikta bolaget att utge lön till R.C. med 209 kr, till M.N. med 351 kr, till R.A. med 355 kr, till S.C. med 355 kr, till F.S. med 208 kr, till E.I. med 209 kr, till D.M. med 349 kr, till F.B. med 357 kr, till C.L. med 347 kr, till A.X. med 231 kr, till B.S. med 346 kr, till M.C. med 343 kr och till D.K. med 343 kr jämte ränta på beloppen enligt 6 § räntelagen från den 30 april 2004 till dess betalning sker.

Förbundet har vidare yrkat att Arbetsdomstolen skall förplikta bolaget att utge allmänt skadestånd till förbundet med 100 000 kr och till envar av ovan nämnda arbetstagare med 5 000 kr jämte ränta på beloppen enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämningen (den 6 december 2004) till dess betalning sker.

Industri- och KemiGruppen samt bolaget har bestritt yrkandena. Ränteberäkningarna samt de yrkade lönebeloppen har vitsordats som skäliga i sig.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Arbetsdomstolen har beslutat att målen A 188/04 och A 258/04 skall handläggas gemensamt.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Arbetsgivarparterna

Arbetstiden vid bolaget under år 2004 var reglerad genom en lokal överenskommelse. Enligt denna arbetade förmiddagsskiftet måndag till och med fredag och eftermiddagsskiftet måndag till och med torsdag. Något eftermiddagsskift var således inte utlagt på fredagar. Under påskhelgen 2004 ställdes förmiddagsskiftet in under långfredagen, som var helgdag. Då det alltid gjordes uppehåll för eftermiddagsskiftet på fredagar kom det inte att utföras något arbete över huvud taget under långfredagen 2004. Arbete utfördes till och med eftermiddagsskiftet dagen före, dvs. fram till kl. 24.00 på skärtorsdagen.

Twisten gäller om allokemiska avtalet bilaga 2 § 3 Mom 1 anmärkning 4 ger rätt till någon slags särskild kompensation motsvarande övertidstillägg även om det inte uppstått någon övertid i avtalets mening. Enligt arbetsgivarparterna medför anmärkningen inte rätt till övertidstillägg om det inte utförs något arbete under helgen. En grundläggande förutsättning för tillämpning av anmärkningen är att det faktiskt uppstår övertid och det är ostridigt att sådan inte har uppstått i detta fall. I vart fall är det enligt arbetsgivarparternas mening fråga om en sådan undantagssituation som anges i anmärkningen, nämligen att uppehåll gjorts i arbetet under två skift i samband med helgen. Det ena uppehållet består i att man ställde in förmiddagsskiftet och det andra

uppehållet utgörs av det uppehåll för eftermiddagsskiftet som alltid gjordes på fredagarna.

Den nu nämnda anmärkningen utgör ett komplement till avtalets övertidsregler. Den anger att övertidstillägg utgår vid arbete på helgen om inte uppehåll gjorts under två skift. Skrivningen är ett sätt att reglera vad som menas med att utföra arbete under en helg om man har skiftgång. Görs det uppehåll under två skift den aktuella dagen är det att betrakta som att arbete inte utförts under helgen och då skall det inte heller utgå något övertidstillägg. Det är endast fråga om en enkel påminnelse om att det utgår övertidstillägg om man arbetar under en helg jämte ett undantag som definierar vad som menas att det pågår arbete under helgen.

Anmärkningen har sedan länge inte fyllt någon egentlig praktisk funktion och man kan säga att den är obsolet. Det är mycket sällan som det uppstår situationer där den blir tillämplig. Sedan det genom införandet av årsarbetstid i 1998 års allokemavtal i större utsträckning kommit att tillämpas årsarbetstid vid företaget framstår det som än mer ologiskt att ha en regel av detta slag i avtalet.

En motsvarande anmärkning infördes i 1971 års kollektivavtal för kemisk-tekniska företag. Detta avtal är visserligen inte föregångare till allokemavtalet men den historiska förklaringen till anmärkningen är densamma för båda avtalen och har således betydelse för tolkningen. Föregångare till allokemavtalet var det s.k. allmänna fabriksavtalet som gällde vid sidan av avtalet för kemisk-tekniska företag.

I 1971 års kollektivavtal för kemisk-tekniska företag angavs, liksom i allokemavtalet, att den ordinarie arbetstidens längd för skiftarbetande skulle räknas per helgfri vecka. Att arbetstiden räknas per helgfri vecka innebär att arbetstiden en vecka med helgdag reduceras med den arbetstid som enligt det vanliga arbetstidschemat ligger på helgdagen. Detta arbetstidsmått innebar en förändring jämfört med det närmast föregående avtalet för kemisk-tekniska företag från 1969, i vilket arbetstiden för skiftarbete angavs per vecka. Som arbetstiden angavs i 1969 års avtal kunde skiftarbetande arbeta full ordinarie veckoarbetstid utlagd på övriga veckodagar om det inföll en helgdag under en viss vecka.

I konsekvens med att den ordinarie arbetstidens längd för skiftarbetande enligt 1971 års kollektivavtal för kemisk-tekniska företag ändrades till att räknas per helgfri vecka i stället för per vecka infördes en anmärkning i avtalet – motsvarande den som nu finns i allokemavtalet bilaga 2 § 3 Mom 1 anmärkning 3 – om att i en vecka med helgdag skall den ordinarie arbetstiden för övriga dagar vara densamma som enligt arbetstidschemat för helgfri vecka. Effekten av anmärkningen var att det inte uppkom någon övertid om en anställd var ledig under en helgdag som inföll under en arbetsvecka men arbetade som vanligt övriga dagar under veckan. Om däremot arbete skedde även under helgen uppstod övertid med därtill följande rätt till övertidstillägg.

Enligt 1969 års avtal för kemisk-tekniska företag kunde – utöver sedvanligt skifttillägg för skiftarbete och särskilt tillägg för arbete under vissa angivna

helger, bl.a. påskhelgen och del av skärtorsdagen – också utgå övertidstillägg. För att sådant tillägg skulle kunna utgå för skiftarbetande förutsattes dock i avtalet att individens faktiska veckoarbetstid översteg full ordinarie veckoarbetstid för det aktuella skiftet. Detta framgick av en protokollsanteckning i avtalet.

I 1971 års avtal för kemisk-tekniska företag infördes som nämnts ovan även en anmärkning motsvarande den i målen omtvistade med en i princip identisk lydelse. Anmärkningens ursprungliga syfte torde ha varit att särskilt framhäva att övertidstillägg skulle utges även vid skiftarbete på en helgdag eftersom detta innebar en förändring jämfört med tidigare ordning då arbetstiden för skiftarbetande inte räknades per helgfri vecka. Eftersom övertidstillägg fortsättningsvis skulle kunna utgå för skiftarbetande om arbete ägde rum på en helg som inföll under veckan oavsett om den ordinarie veckoarbetstiden därmed överskreds eller inte kan det således ha funnits ett behov av att förtydliga detta i en ny anmärkning som ett komplement till övertidsreglerna. Anmärkningen i 1971 års avtal innehöll liksom den nu omtvistade anmärkningen också ett undantag från principen att övertidstillägg skulle utgå för arbete på en helgdag innebärande att om två skift ställdes in under helgen så skulle detta jämföras med att inget arbete skett under helgen med följd att övertidstillägg inte skulle utgå. Det är möjligt att detta kunde ha formulerats på annat sätt i anmärkningen, men det är tillräckligt tydligt för att man skall få klart för sig innebörden redan av ordalydelsen. Regeln tar sikte bara på arbete som faktiskt utförs under helgen och ingenting annat.

En motsvarande anmärkning finns sedan början av 1970-talet i kollektivavtalet för byggnadsämnesindustrin. Anmärkningen har under årens lopp tolkats på det sätt som arbetsgivarparterna gör gällande i målen. Även denna anmärkning är nu föremål för tvist. Ingen av anmärkningarna har tidigare varit föremål för tvist, utan det är först på senare tid som tvister uppstått.

Även i kollektivavtalet för kemiska fabriker har det funnits en motsvarande anmärkning. År 1995 bröt dock parterna, Almega – där Industri- och Kemi-Gruppen ingick som en del vid den tiden – och förbundet, ut anmärkningen jämte vissa andra sällan tillämpade regler ur gällande kollektivavtal och förlade dessa i ett särskilt upprättat protokoll. Förbundet var vid den tiden således av uppfattningen att anmärkningen var sällan tillämpad när det gällde avtalet för kemiska fabriker. Det kan tilläggas att arbetstidens längd även i det kollektivavtalet anges i genomsnitt per helgfri vecka. Enligt en undersökning som genomförts av Almega år 2001 är skiftformen intermittert tvåskift den tredje vanligaste skiftformen inom den kemiska industrin.

Anmärkningen har kommit att kvarstå i det allokemiska avtalet. Förbundet har hänvisat till en rapport från en arbetsgrupp som gjort en redaktionell översyn av allokemavtalet i vilken anmärkningen inte finns omnämnd. Att gallra bland gamla kollektivavtalsregler är dock en känslig sak. Det finns en stor tveksamhet hos parterna till att ta bort en bestämmelse som man inte förstår eftersom man tror att bestämmelsen skulle kunna ha betydelse. Detta kan vara förklaringen till varför regeln slank igenom vid översynen av avtalet.

Det är riktigt som förbundet anfört att den som enligt sitt ordinarie schema inte skall arbeta under en viss helgdag inte får någon särskild nytta av denna eftersom denne ändå skulle ha varit ledig. Då helgdagar infaller på olika veckodagar jämnar detta i princip ut sig mellan skiften i ett längre perspektiv. Det oaktat så kan nämnda förhållande inte innebära att man skall tolka regeln som motparten gör gällande, utan detta är i så fall något som den lokala fackklubben får ta hänsyn till när man träffar avtal om förläggning av arbetstiden lokalt. Klubben får naturligtvis ta konsekvenserna av den arbetstidsförläggning som man beslutar om.

Det kan noteras att de ersättningsbelopp som förbundet yrkat för arbetstagarernas räkning beräknats på det arbete som utfördes under skärtorsdagseftermiddagen. Anmärkningen innehåller dock inte någon reglering av frågan om vilket arbete som – med förbundets tolkning av anmärkningen – skall läggas till grund för uträkningen av ersättningen. Att parterna skulle konstruera en kompensationsregel i enlighet med vad förbundet gjort gällande och därvid ha lämnat frågan öppen om beräkningen av tillägget framstår som helt osannolikt. Förbundets kompensationssteori saknar således helt stöd i anmärkningens ordalydelse.

Förbundet

Enligt allokemavtalet finns det möjlighet att tillämpa antingen veckoarbetstid eller årsarbetstid. Vilket alternativ som skall väljas bestämmer de lokala parterna själva. På avtalsområdet är det vanligast med veckoarbetstid vid tvåskiftsarbete. Arbetstiden anges därmed i genomsnitt per helgfri vecka. Vid bolaget gällde under år 2004 veckoarbetstid vid tvåskiftsarbete. Förmiddagsskiftet var förlagt måndag till och med fredag där fredagen var något kortare än övriga dagar medan eftermiddagsskiftet var förlagt måndag till och med torsdag. Något eftermiddagsskift var således inte utlagt på fredagen.

På långfredagen 2004 arbetade inte förmiddagsskiftet och arbetstagarna i det skiftet fick därigenom en förkortning av arbetstiden den aktuella veckan. Eftermiddagsskiftet som enligt arbetstidsförläggningen arbetade endast måndag till och med torsdag fick dock ingen förkortning av arbetstiden den veckan. Arbetstagarna i eftermiddagsskiftet fullgjorde således sitt arbetstidsmått som om det var en helgfri vecka. För det har dessa arbetstagare rätt till kompensation enligt allokemavtalet bilaga 2 § 3 Mom 1 anmärkning 4. Av anmärkningen följer nämligen att om uppehåll under helgen inte görs för båda skiften vid tvåskift skall det skift som det inte görs uppehåll för kompenseras. Det framgår inte uttryckligen av anmärkningen hur ersättningen skall beräknas. Förbundet har valt att använda arbetade timmar under skärtorsdagen som beräkningsgrund.

Vid användandet av veckoarbetstid tas inte, som vid årsarbetstid, i förväg hänsyn till att det infaller helgdagar under vissa veckor. I samband med att man i allokemavtalet införde ett arbetstidsmått med utgångspunkt i veckor utan helgdag fördes därför en diskussion mellan parterna om hur arbetstiden skulle vara förlagd en vecka med helg. För arbetsgivarsidan fanns ett intresse av att inte ändra på arbetstiden för övriga dagar och därmed bibehålla produktionen under övriga veckan. För att acceptera arbetsgivarsidans krav i den delen krävde förbundet en kompensation för dem som inte fick en

kortare arbetsvecka i samband med en helgdag. Det var i detta syfte som anmärkningen tillkom i avtalet.

Avsikten med anmärkningen har således inte varit att reglera ersättning för utfört arbete under helgen utan att ge rätt till kompensation för att arbetsveckan blir för lång i förhållande till vad avtalet avsett. Att begreppet övertidstillägg används i anmärkningen beror enbart på att parterna velat undvika att införa ytterligare en betalform i kollektivavtalet och därför valt en parameter som redan finns i avtalet. Vid övertidsarbete skall naturligtvis övertidsersättning utgå, men det är inte fråga om övertid i förevarande fall. För att det skall bli fråga om sådant arbete förutsätts att den fastlagda arbetstiden per dygn överskrids och det har inte skett här. Med hänsyn till parternas avsikt med regeln borde det därför ha stått ”ska ersättning motsvarande övertidstillägg utbetalas” i anmärkningen.

Arbetsgivarparternas ståndpunkt synes innebära att det egentligen var utlagt ett skift på fredagseftermiddagen vilket det gjordes uppehåll för. Ett sådant synsätt är enligt förbundets mening inte förenligt med avtalet.

Arbetsgivarparternas redogörelse för andra kollektivavtal, bl.a. avtalet för kemisk-tekniska företag, ter sig för förbundet något svårförståelig eftersom allokemavtalet funnits som ett självständigt avtal ända sedan 1960-talet, tidigare under namnet allmänna fabriksavtalet, och således under åren gällt vid sidan av dessa andra avtal.

Förbundet delar inte arbetsgivarparternas uppfattning att anmärkningen skulle vara obsolet och inte komma till användning. Anmärkningen har tidigare varit föremål för tvister mellan parterna, dock utan att tvisterna har hamnat i domstol. Parterna har genom diskussioner lyckats lösa frågan på det lokala planet utan att några formella uppgörelser i protokoll behövt träffas. Lösningarna har varit ersättning i olika former till arbetstagarna. Det är inte ovanligt att ersättning utgått genom viss ledighet under skärtorsdagen för eftermiddagsskiftet.

En partssammansatt arbetsgrupp gjorde under år 1995 en redaktionell översyn av allokemavtalet. Vid denna översyn blev protokollsanmärkningen inte föremål för några diskussioner mellan parterna och kom därefter att kvarstå i avtalet. Arbetsgivarparterna är av uppfattningen att anmärkningen slunkit igenom och av misstag blivit kvar i avtalet. Förbundet hävdar dock att anmärkningen ansågs behövlig och medvetet – i vart fall från förbundets sida – behölls i avtalet.

Att en motsvarande anmärkning under år 1995 lyftes ur kollektivavtalet för kemiska fabriker har ingen som helst betydelse för tolkningen i den här tvisten. Förutsättningarna är nämligen olika på dessa avtalsområden och några jämförelser är inte möjliga att göra. Det kan nämnas att det på avtalsområdet för kemiska fabriker är mycket vanligare att man arbetar kontinuerligt skift än på området för allokemiska avtalet och vid sådant skiftarbete uppkommer inte den här problematiken alls.

Det finns stöd för förbundets uppfattning i anmärkningens ordalydelse. Låt säga att båda skiften varit utlagda måndag till och med fredag. Då hade det

gjorts uppehåll för två skift under långfredagen och båda skiften hade då fått en förkortning av sin arbetstid i enlighet med avtalet, dvs. fått en kortare arbetstid under en vecka med förekommande helgdag. Något behov av ytterligare kompensation utöver den förkortade arbetstiden hade då inte funnits. Men om skiften lagts ut som i detta fall så att det ena skiftlaget inte får någon förkortning av arbetstiden så måste det kompenseras på något annat sätt. Kompensation kan då ske genom att arbetstagarna får ledigt någon annan dag än helgdagen eller genom att den aktuella anmärkningen tillämpas och arbetstagarna erhåller ersättning motsvarande övertidstillägget.

Domskäl

Twisten

Vid bolaget bedrivs arbete bland annat i tvåskift. Genom en lokal överenskommelse var tvåskiftsarbetet under år 2004 förlagt så att förmiddagsskiftet arbetade måndag till och med fredag och eftermiddagsskiftet arbetade måndag till och med torsdag. I samband med påskhelgen år 2004 utfördes inget arbete på långfredagen, eftersom det var en helgdag. Förmiddagsskiftet fick därmed en kortare arbetstid än normalt den veckan medan eftermiddagsskiftet arbetade full veckoarbetstid.

Förbundet har gjort gällande att de arbetstagare som den aktuella veckan tillhörde eftermiddagsskiftet är berättigade till ersättning motsvarande övertidstillägg beräknat på det arbete de utförde under skärtorsdagen. Enligt förbundet följer den rätten av allokemavtalet bilaga 2 § 3 Mom 1 anmärkning 4. Förbundet menar, som det får förstås, att anmärkningen ger rätt till kompensation åt arbetstagare i ett skift som på grund av arbetstidens förläggning inte erhåller någon ledighet i samband med att en helgdag infaller under en arbetsvecka samtidigt som ett annat skift erhåller sådan ledighet. Arbetsgivarparternas uppfattning är att anmärkningen ger rätt till övertidstillägg endast om arbete sker under en helgdag och således inte i detta fall. I vart fall är det enligt arbetsgivarparternas mening fråga om en sådan undantagssituation som anges i anmärkningen, dvs. att det gjorts uppehåll för två skift under helgdagen.

Utredningen i målen

Målen har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på arbetsgivarparternas begäran hållits vittnesförhör med B.H., förhandlare vid Byggnadsämnesförbundet, och A.S., produktionschef vid bolaget, samt förhör upplysningsvis med A.H., förhandlare på Industri- och Kemigruppen. På förbundets begäran har hållits förhör upplysningsvis med K.W., avtalssekreterare i förbundet. Parterna har även åberopat viss skriftlig bevisning.

Protokollsanmärkningens innebörd

I första hand är det vad parterna gemensamt har åsyftat vid kollektivavtalets tillkomst som bestämmer avtalets innehåll. Parterna i målen har helt skilda uppfattningar om syftet med den i målen aktuella protokollsanmärkningen. Någon utredning om vad som förekom i samband med anmärkningens tillkomst har inte lagts fram och det saknas därför möjlighet att utröna om det då funnits en gemensam partsavsikt. Det kan konstateras att det av utredningen inte ens har framkommit när i tiden anmärkningen infördes i allokemavtalet.

Arbetsgivarparterna har redogjort för några andra kollektivavtal med anmärkningar motsvarande den nu omtvistade. Det som framkommit om innebörden av dessa avtal kan emellertid inte anses ha någon avgörande betydelse för tolkningen i detta fall. Någon ytterligare utredning som belyser innebörden av allokemavtalet i det omtvistade hänseendet har inte heller förebringats i målen. Domstolen är därför hänvisad till att avgöra tolkningsfrågan i första hand med ledning av anmärkningens ordalydelse.

Enligt sin ordalydelse anger anmärkningen endast att övertidstillägg skall utbetalas vid intermittert skiftarbete om inte uppehåll i arbetet görs på visst sätt i samband med helgdagar. Ordalagen ger inga anvisningar om under vilka förutsättningar och i vilken utsträckning sådant tillägg skall utges. I avsaknad av någon särskild reglering i anmärkningen blir det därmed vid en tolkning enligt ordalydelsen av avgörande betydelse under vilka förutsättningar övertidstillägg skall utges enligt kollektivavtalet. Enligt bestämmelserna om övertidsarbete m.m. i avtalets § 5 framgår att – på visst sätt beräknat – övertidstillägg skall utgå vid övertidsarbete. Härav följer att det enligt avtalet är en förutsättning för övertidstillägg att övertidsarbete har utförts.

Enligt Arbetsdomstolens mening kan ordalydelsen inte uppfattas på annat sätt än att tillämpningen av anmärkningen förutsätter att övertidsarbete har utförts. Det är ostridigt att sådant arbete inte förekommit i förevarande fall. Avtalets ordalydelse ger således ett klart stöd för arbetsgivarpartens uppfattning i tvisten.

Enligt förbundets uppfattning skall emellertid protokollsanmärkningen tillämpas trots att övertidsarbete inte utförts eftersom anmärkningens funktion, enligt förbundets sätt att se på saken, är att – som i detta fall – kompensera för de skillnader som kan uppkomma mellan skiftlag på grund av att arbetstiden bestäms per helgfri vecka. Begreppet övertidstillägg som används i anmärkningen skall enligt förbundet inte förstås bokstavligt utan ses som ett sätt att bestämma den ekonomiska kompensation som skall utgå i en situation som den förevarande.

Arbetsgivarparterna har i och för sig vitsordat att det lokala arbetstidsschemat i det aktuella fallet medför att eftermiddagsskiftet inte får någon fördel av att långfredagen är helgdag utan ändå får arbeta full veckoarbetstid, medan förmiddagsskiftet får en kortare arbetstid eftersom fredagsskiftet utgår. De har emellertid påpekat dels att det i ett längre perspektiv kan jämnas ut sig, dels att den lokala fackklubben under alla förhållanden måste ta

konsekvenserna av den arbetstidsförläggning som parterna lokalt beslutat om.

Som Arbetsdomstolen nyss konstaterat ger anmärkningens språkliga utformning ett klart stöd för arbetsgivarparternas uppfattning. Den som menar att ett kollektivavtal innebär något annat än vad som följer av ordalydelsen har bevisbördan för detta. I bevisbördan ligger också att den parten skall visa att det vid avtalets ingående har gjorts klart för motparten, eller att det ändå borde ha stått klart för denne, att bestämmelsen skall ha denna innebörd. Mot bakgrund av utredningen i målet framstår det enligt Arbetsdomstolens mening som klart att förbundet inte har fullgjort den bevisbördan.

En annan omständighet att ta hänsyn till vid tolkningen av kollektivavtal kan vara den omstridda bestämmelsens allmänna eller naturliga syfte och de praktiska konsekvenserna av en viss tolkning. Sådana överväganden är emellertid närmast av betydelse i fall då andra tolkningsprinciper inte har gett någon ledning för tvistefrågans bedömande. Däremot är det inte en uppgift för domstolen att i fall då avtalsinnehållet på annat sätt kan fastställas korrigera detta med hänvisning till sådana allmänna överväganden (se AD 1984 nr 37 och 2003 nr 66).

Arbetsdomstolen kan konstatera att det är ostridigt att det lokala arbetstidsavtalet innebär att för- och eftermiddagsskiftet får olika lång arbetstid under den aktuella veckan på grund av att långfredagen är helgdag. Den tolkning förbundet gör av den i målet aktuella anmärkningen medför i detta fall att eftermiddagsskiftet skall ges ekonomisk kompensation för den nackdel detta skift har i förhållande till förmiddagsskiftet på grund av den konstruktion det lokala arbetstidsavtalet har, nämligen att eftermiddagsskiftet aldrig utför arbete på fredagar. Rättsviseskäl skulle således kunna anföras för en sådan tolkning av bestämmelsen. Det förhållandet att avtalet helt saknar regler om hur denna kompensation skall beräknas talar emellertid med styrka däremot. Arbetsgivarparternas tolkning innebär att anmärkningen inte har någon egentlig praktisk funktion att fylla utan endast utgör en påminnelse om att övertidsersättning med visst undantag skall utgå vid helgarbete på grund av att arbetstiden beräknas per helgfri vecka. Den tolkningen framstår, vid överväganden av det slag som det nu är fråga om, som fullt rimlig. Den har dessutom, som redan konstaterats, stöd i anmärkningens ordalydelse. Slutsatsen av det anförda blir därför att anmärkningen inte kan ges den innebörd som förbundet angett.

De aktuella arbetstagarna har därför inte rätt till ersättning motsvarande övertidstillägg för arbete under skärtorsdagen den 8 april 2004. Härav följer att arbetsgivarparternas talan skall bifallas och förbundets talan skall ogillas.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång har förbundet att utge ersättning för arbetsgivarparternas rättegångskostnader. Om beloppet råder inte tvist.

Domslut

1. Arbetsdomstolen fastställer att R.C., M.N., R.A., S.C., F.S., E.I., D.M., F.B., C.L., A.X., B.S., M.C. och D.K. inte har rätt till övertidstillägg för skärtorsdagen den 8 april 2004.
2. Arbetsdomstolen avslår Industrifackets talan.
3. Arbetsdomstolen förpliktar Industrifacket att ersätta Industri- och Kemi-Gruppen och Diab AB dess rättegångskostnader med åttiofemtusen-niohundrafemtio två (85 952) kr, varav 70 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom tills betalning sker.

Ledamöter: Inga Åkerlund, Ulrika Stenbeck Gustavson, Kurt Eriksson, Charlott Richardson, Björn Müntzing, Birgitta Kihlberg och Ronny Wenngren. Enhälligt.

Sekreterare: Stefan Lundstig